

dr Dariusz Brązkiewicz

Akademia Bialska im. Jana Pawła II, Biała Podlaska

ORCID: 0000-0002-5372-1210

mgr Rafał Mazurek

Akademia Bialska im. Jana Pawła II, Biała Podlaska

https://doi.org/10.29316/9788368103243_1

PIERWSZA AGRESJA FEDERACJI ROSYJSKIEJ PRZECIWKO UKRAINIE W 2014 ROKU

FIRST AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE IN 2014

Streszczenie

Okres kryzysu wewnętrznego na przełomie 2013/2014 roku i przemian proeuropejskich, a jednocześnie antykremlowskich w Ukrainie na początku 2014 roku, sprowokował Federację Rosyjską do zdecydowanych działań celem destabilizacji i przejęcia części terytorium Ukrainy. Wydarzenia okresu Majdanu w stolicy Ukrainy przekonały Władimira Putina, że tylko radykalne działania pozwolą na osiągnięcie spektakularnego sukcesu – odzyskania Półwyspu Krymskiego i ewentualnie części ziem wschodniej Ukrainy. Przedmiotem badań niniejszego opracowania jest wewnętrzna sytuacja społeczno-polityczna Ukrainy na przełomie 2013/2014 roku i agresywna polityka Federacji Rosyjskiej wobec tego kraju. Celem pracy jest przedstawienie wystąpień społecznych w stolicy Ukrainy, ataku separatystów we wschodnich obwodach i aneksji Krymu. W związku z przedmiotem badań i celem badań, powstał główny problem badawczy, który został wyrażony w postaci następującego pytania: jaka sytuacja sprowokowała Federację Rosyjską do agresywnej postawy wobec Ukrainy w 2014 roku? Założono, że zmiana władz i społeczne dążenia proeuropejskie w Ukrainie uruchomiły działania agresywne Federacji Rosyjskiej poprzez destabilizację we wschodnich obwodach oraz zajęcie i zaanektowanie Półwyspu Krymskiego. Weryfikacji dostępnych materiałów dokonano poprzez analizę i krytykę dostępnej literatury przedmiotu oraz faktów z informacji prasowych.

Słowa kluczowe: Federacja Rosyjska, Ukraina, Majdan, aneksja Krymu 2014

Abstract

The period of internal crisis at the turn of 2013/2014, marked by pro-European and simultaneously anti-Kremlin transformations in Ukraine in early 2014, provoked the Russian Federation to undertake decisive actions aimed at destabilizing and seizing part of Ukraine's territory. The events of the Maidan in the Ukrainian capital convinced Vladimir Putin that only radical measures would enable the achievement of a spectacular success – the reclaiming of the Crimean Peninsula and potentially parts of Eastern Ukraine. The subject of this study is the internal socio-political situation in Ukraine at the turn of 2013/2014, as well as the aggressive policy of the Russian Federation towards this country. The aim of the study is to present the social protests in the Ukrainian capital, the separatist attacks in the eastern regions, and the annexation of Crimea. In line with the subject and purpose of the research, the principal research problem has been formulated as the following question: what circumstances did provoke the Russian Federation into adopting an aggressive stance towards Ukraine in 2014? It has been assumed that the change of government and the pro-European aspirations of the Ukrainian society triggered aggressive actions by the Russian Federation, manifested through destabilization in the eastern regions and the seizure and annexation of the Crimean Peninsula. Verification of the available material was carried out through the analysis and critical assessment of the relevant literature and press information.

Keywords: Russian Federation, Ukraine, Maidan, annexation of Crimea 2014

Wstęp

Przedmiotem badań niniejszego opracowania jest wewnętrzna sytuacja społeczno-polityczna Ukrainy na przełomie 2013/2014 roku i agresywna polityka Federacji Rosyjskiej, wobec tego kraju. Celem jest przedstawienie wystąpień społecznych w stolicy Ukrainy, omówienie ataku separatystów we wschodnich obwodach i aneksji Krymu. W związku z przedmiotem badań i celem badań, powstał główny problem badawczy, który został wyrażony w postaci następującego pytania: jaka sytuacja sprowokowała Federację Rosyjską do agresywnej postawy wobec Ukrainy w 2014 roku? Poszukiwanie naukowych rozstrzygnięć, w odniesieniu do określonego głównego problemu badawczego, wymagało przyjęcia i rozwiązania szczegółowych problemów badawczych: 1) Jakie zmiany społeczno-polityczne miały miejsce w Kijowie na przełomie 2013/2014 roku? 2) Jakie działania podjęła Ukraina celem stabilizacji sytuacji we wschodniej części swojego kraju w 2014 roku? 3) Jak Federacja Rosyjska

zrealizowała przejęcie Półwyspu Krymskiego i jaka była reakcja międzynarodowa? Przeprowadzone badania wstępne, określony cel badań i problemy badawcze zdeterminowały przyjętą na potrzeby badań hipotezę główną: Zmiana władz i społeczne dążenia proeuropejskie w Ukrainie uruchomiły działania agresywne Federacji Rosyjskiej poprzez destabilizację we wschodnich obwodach oraz zajęcie i zaanektowanie Półwyspu Krymskiego. Weryfikacji dostępnych materiałów dokonano poprzez analizę i krytykę dostępnej literatury przedmiotu oraz faktów z informacji prasowych.

Powstanie wolnej Ukrainy w rozpadającym się Związku Radzieckiego było tylko formalnością. Przez cały okres istnienia ZSRR Ukraińcy utrzymywali swoją tożsamość narodową w istniejącej republice związkowej, która stała się niepodległym państwem w granicach tej republiki w 1991 roku. Lata 90. dla wszystkich krajów, które uzyskały niepodległość po rozpadzie Związku Radzieckiego były bardzo trudnym okresem społeczno-gospodarczo-finansowym. Szczególnie dla powstałej Federacji Rosyjskiej, która przejęła dziedzictwo ZSRR. Rządy Borysa Jelcyna w tamtym okresie pełne były błędów, które doprowadziły obywateli kraju do przekonania i tęsknoty do wyższości i dobrobytu poprzedniego systemu i znaczenia ich kraju. Tym samym dojście Władimira Putina do władzy i jego charyzmatyczne, pierwsze decyzje przywracające nadzieję na odbudowę znaczenia Rosji przyniosły mu aprobatę społeczną.

Osiągnąwszy zaufanie społeczne Władimir Putin rozpoczął sukcesywną reformę kraju z siłami zbrojnymi na czele. Jednocześnie Rosja cały czas prowadziła ekspansywną politykę ingerowania w wewnętrzne sprawy swoich sąsiadów, dawnych członków ZSRR, tłumacząc to opinii międzynarodowej swoim prawem do utrzymywania wpływów w tych krajach. Jednym z elementów tego tłumaczenia była ludność rosyjska zamieszkująca te kraje. Na przestrzeni lat Rosja tworzyła podwaliny współpracy z tymi krajami poprzez członkostwo m. in. we Wspólnocie Niepodległych Państw, Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym czy Euroazjatyckiej Unii Celnej. Jednym z krajów, który nie angażował się w zależne układy z Rosją była Ukraina, która na początku XXI wieku przeżywała kryzys tożsamości społecznej między Wschodem a Zachodem i stała się coraz mniej zaufanym partnerem Rosji. Kolejny w Ukrainie konflikt władza-społeczeństwo, na początku drugiej dekady XXI wieku, doprowadził do upadku elity politycznej zależnej od Rosji, co spowodowało, że Władimir Putin podjął decyzję na początku 2014 roku o aneksji Krymu i oderwaniu wschodnich obwodów od Ukrainy inicjując *de facto* pierwszą agresję na ten kraj.

Sytuacja geopolityczna Ukrainy przełomu 2013/2014 roku

– okres Majdanu

Początek drugiej dekady XXI wieku w Ukrainie rozpoczął się wyraźnymi deklaracjami władz tego państwa o chęci integracji z Unią Europejską. Po objęciu 25 lutego 2010 roku władzy przez Wiktora Janukowycza atmosfera w polityce wewnętrznej była napięta (aresztowanie byłej premier Julii Tymoszenko), ale kwestia wejścia do Unii Europejskiej była przez prezydenta popierana. Tym samym prezydent postrzegany był w dużej części społeczeństwa pozytywnie, szczególnie wśród młodych obywateli.

Od września 2013 roku ukraińska Rada Najwyższa zaczęła uchylać ustawy europejskie, które były wymogami do podpisania Umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską na szczycie Partnerstwa Wschodniego w Wilnie w 2013 roku. Zgodnie z decyzją Rady UE z grudnia 2012 roku najważniejsze zmiany miały dotyczyć prokuratury, milicji oraz zmian w prawie wyborczym. Mimo zaangażowania jakie płynęło ze strony polityków ukraińskich w głosowaniu i wprowadzaniu nowych ustaw, zmiany były odkładane w czasie, w celu uzyskania jak najlepszej pozycji, dopuszczając mimo wszystko do jak najmniejszych ustępstw. Mimo żądań Brukseli dotyczących Julii Tymoszenko w tej kwestii dalej nie było ustępstw, ponieważ nadal była postrzegana przez władze Ukrainy jako groźny przeciwnik polityczny¹. Mimo początkowego zaangażowania w podpisywanie wymaganych dokumentów 21 listopada 2013 roku rząd Ukrainy ogłosił, że podpisanie umowy stowarzyszeniowej zostaje wstrzymane, argumentując swoją decyzję „względami bezpieczeństwa narodowego” oraz chęcią poprawy spadającej wymiany handlowej z Rosją, której osłabienie mogłoby doprowadzić do jeszcze większego pogorszenia się sytuacji gospodarczej Ukrainy. Jednocześnie zaproponowano stworzenie trójstronnej komisji Ukraina-UE-Rosja, która miałaby na celu zniesienie barier w współpracy gospodarczej między tymi państwami².

¹ W. Konończuk, T. A. Olszański, *Parlament Ukrainy przyjmuje część ustaw europejskich*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-09-25/parlament-ukrainy-przyjmuje-czesc-ustaw-europejskich>, [dostęp: 27.03.2023].

² W. Konończuk, *Ukraina rezygnuje z podpisania umowy stowarzyszeniowej w Wilnie: przyczyny i implikacje*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-11-27/ukraina-rezygnuje-z-podpisania-umowy-stowarzyszeniowej-w-wilnie>, [dostęp: 27.03.2024].

Euromajdan rozpoczął się w listopadzie 2013 roku. Za pierwszy dzień uważany jest 21 listopada 2013 roku, gdyż wtedy odbył się pierwszy protest na Placu Niepodległości w stolicy Ukrainy – Kijowie. Zgromadzona ludność była przekonana, że pokazując swoje obywatelskie niezadowolenie nakłoni ówczesnych rządzących do zmiany decyzji. Pokojowe demonstracje trwały do 29 listopada 2013 roku, gdy oficjalnie odrzucono podpisanie umowy stowarzyszeniowej. Tego samego dnia pierwszy raz władze Kijowa użyły prewencji w celu rozprzeczania tłumu demonstrującego swoje niezadowolenie z obranej polityki. Ludność cywilna nie była przygotowana do konfrontacji siłowej, nie wykazywała agresywnych zachowań, mimo to milicjanci użyli przemocy w stosunku do zgromadzonych. Z relacji świadków wynika, że były użyte przeciwko nim metalowe pałki zamiast gumowych mimo braku takiej potrzeby³. Określenie Euromajdan odnosi się do wydarzeń z przełomu 2013/2014 roku, zostało wprowadzone do języka ukraińskiego pod koniec listopada 2013 roku. Jego znaczenie pochodzi od dwóch słów, słowa „majdan” – oznaczającego plac, bowiem większość wydarzeń miała miejsce na Placu Niepodległości w Kijowie oraz słowa „euro” – oznaczającego powód, z jakiego obywatele zaczęli się gromadzić, a była nim odmowa podpisania umowy z Unią Europejską. Przedrostek „euro” ma również wśród obywateli Ukrainy skojarzenie z europejską jakością, która przyszła do Ukrainy w czasach niepodległości⁴. Obywatele nie dając się zastraszyć ponownie wyszli na ulicę 1 grudnia 2013 roku organizując tak zwany Marsz Milionów, chcąc następny raz pokojowo zademonstrować swój sprzeciw wobec obranej decyzji. Mimo zamierów pokojowej demonstracji doszło do manifestacji siły ze strony cywilów. Zatakowano blokadę zrobioną przez milicjantów i Berkut na ulicy Bankowej. Rzucono kamieniami i uderzano funkcjonariuszy, użyto koparki w celu przełamania oporu. Bierność sił porządkowych nie trwała długo, funkcjonariusze zaczęli brutalnie odpierać atak, na nagraniach wykonanych przez ludność cywilną można zaobserwować sceny, gdzie funkcjonariusze milicji oraz Berkutu brutalnie biją osoby, które nie wykazują agresywnych zachowań oraz te nie mogące się bronić z powodu poniesionych ran. W nocy z 1 na 2 grudnia 2013 roku doszło do zajęcia przez obywateli budynku związków zawodowych, kijowskiej rady miejskiej oraz

³ *Co warto wiedzieć o Rewolucji Godności w Ukrainie*, portal [ukrainer.net](https://ukrainer.net/co-warto-wiedziec-o-rewolucji-godnosti-w-ukrainie), <https://ukrainer.net/co-warto-wiedziec-o-rewolucji-godnosti-w-ukrainie>, [dostęp: 09.06.2024].

⁴ *Евромайдан – слово года, и не только в Украине*, portal [gazeta.ua](https://gazeta.ua/ru/articles/mova-zavtra/_evromajdan-slovo-goda-i-ne-tolko-v-ukraine/535204), https://gazeta.ua/ru/articles/mova-zavtra/_evromajdan-slovo-goda-i-ne-tolko-v-ukraine/535204, [dostęp: 20.03.2024].

Pałacu Październikowego. Próbowano zdobyć budynki administracji prezydenta, nie odnosząc w tym wypadku powodzenia, gdyż opór funkcjonariuszy był w tym miejscu zbyt duży. Dzięki środowisku Ruch Azowski, dzień 1 grudnia jest obchodzony jako Dzień Prowokatora⁵.

10 grudnia 2013 roku doszło do spotkania przedstawicieli Unii Europejskiej, którą reprezentowała Catherine Ashton oraz Stanów Zjednoczonych reprezentowanych przez Victorię Nuland z Prezydentem Wiktorem Janukowyczem, aby wspólnie znaleźć pokojowe rozwiązanie tego kryzysu. Doszło również do zablokowania wejścia do przedstawicielstwa UE w Kijowie, domagając się wstrzymania nacisku Zachodu na Ukrainę, co media przedstawiły jako inicjatywę obozu rządzącego⁶. Dzień po wizycie przedstawicieli UE i USA w Ukrainie dochodzi do kolejnych prowokacji ze strony służb porządkowych w celu znalezienia pretekstu do siłowego rozpędzenia manifestujących. Mimo starań ze strony aparatu władzy społeczeństwo nie daje się sprowokować, choć to nie przeszkadza w dalszym użyciu siły przez milicję. Po tych wydarzeniach wśród manifestujących dochodzi do jeszcze większej samoorganizacji i na ulicach Kijowa zaczynają powstawać prowizoryczne blokady, do budowy których używano worków ze śniegiem i wodą, drewnianych konstrukcji z drutem kolczastym oraz prowizorycznych kolczatek spawanych przez uczestników manifestacji – działania te określono jako powstanie sotni samoobrony. 11 grudnia 2013 roku zostaje użyty pierwszy raz termin „automajdanu” – są to uczestnicy demonstracji używający własnych samochodów w celu blokad ulic Kijowa. Przez niektórych uczestników protestów, automajdan zwany był jako „majdanowa kawaleria”⁷.

16 stycznia 2014 roku Rada Najwyższa Ukrainy wprowadza ograniczenia nakładające na obywateli nowe normy, nazwano je „ustawami dyktatorskimi”. Wprowadzone ustawy rozszerzały uprawnienia władzy do karania protestujących, ograniczały prawa poruszania się oraz stosowały wytyczne dotyczące ubioru w miejscu publicznym⁸. Akty prawne zostały uchwalone w sposób niekonstytucyjny – poprzez głosowanie przez podniesienie rąk, które nie były

⁵ W. Dobrowolski, *Ruch Azowski*, Wydawnictwo Capital, Warszawa 2020, s. 145.

⁶ *Kalendarium zdarzeń na Ukrainie*, portal polskieradio.pl, <https://reportaz.polskieradio.pl/artukul/1058868,Kalendarium-zdarzen-na-Ukrainie>, [dostęp: 27.03.2024].

⁷ Co warto wiedzieć o Rewolucji Godności..., dz. cyt.

⁸ *Політичні перевертні: хто з сучасних нардепів голосував за диктаторські закони 16 січня?*, portal vybory.pravda.com.ua, <https://vibory.pravda.com.ua/news/2018/01/17/7149553>, [dostęp: 27.03.2024].

szczegółowo liczone. Do najważniejszych punktów wyżej wymienionych ustaw zalicza się zaostrzenie sankcji za udział w nielegalnych zgromadzeniach i protestach, zmienia znaczenie „społeczności obywatelskiej” wyrażającej każdy sprzeciw wobec władzy na „działalność ekstremistyczną”, co pozwala pod każdym powodem pacyfikować protestujących, nazywa podmioty korzystających z pomocy zagranicznej mianem „zagranicznych agentów” oraz nakłada na nie restrykcje podatkowe⁹.

Mimo nałożonych restrykcji ludność zaplanowała kolejny protest, który miał odbyć się dwa dni później. 22 stycznia 2014 roku ludność manifestująca niezadowolenie była zmęczona trwającym nieprzerwanie trzy dni oporem, co postanowiły wykorzystać służby porządkowe w celu rozbicia blokady. Poranny szturm na cywilne umocnienia pociągnął za sobą również atak na prowizoryczny szpital cywilny, który mimo swoich oznaczeń i przebywających osób niewykazujących agresywnego zachowania, został rozbity. Wartyem zaznaczenia jest również fakt, że funkcjonariusze Berkutu strzelili do człowieka z Czerwonego Krzyża, który pokazując swoje oznaczenia chciał nieść pomoc poszkodowanym. Tego dnia doszło do publicznego upokorzenia jednego z manifestujących, kozaka Mychajło Gawryluka: rozebrano go do naga, dając mu łopatkę i śmiejąc się z niego, że to „jego hetmańskie berło”. Gawryluk po wypuszczeniu przez Berkut dalej brał czynny udział w Majdanie¹⁰. Ten dzień był pierwszym, w którym poniesione zostały straty śmiertelne wśród manifestantów. Zginęły tego dnia 3 osoby, a jedną z nich, na początku uważaną za pierwszego z poległych, był Serhiy Nigoyan, jednak dalsze śledztwo wykazało, że był nim Yuriy Verbytskyi – został wyniesiony ze szpitala razem z Ihorem Łucenko w nocy z 21 na 22 stycznia 2014 roku i zginął porzucony w lesie po torturach z powodu odniesionych ran, Łucenko przeżył tortury¹¹. Podczas tych wydarzeń wprowadzony został termin „tituszek”, który oznaczał prorządowych

⁹ W. Konończuk, T. A. Olszański, *Eskalacja sytuacji w Kijowie*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-01-22/eskalacja-sytuacji-w-kijowie>, [dostęp: 27.03.2024].

¹⁰ *Euromajdan. Bohaterowie i symbole ukraińskich rewolucji*, portal rp.pl, <https://www.rp.pl/plus-minus/art10641961-euromajdan-bohaterowie-i-symbole-ukraińskich-rewolucji>, [dostęp: 27.03.2024].

¹¹ *Першим вбитим на Майдані був львів'янин Юрій Вербицький*, portal tvoemisto.tv, https://tvoemisto.tv/news/pershym_vbytym_na_madani_buv_lvivyanyn_yuriy_verbytskyi_127028.html, [dostęp: 27.03.2024].

uczestników wieców, którzy byli opłacani lub dostawali dzień wolny w pracy za udział w tych demonstracjach¹².

W 64. dniu protestów doszło do rozmowy z prezydentem, która miała na celu uwolnienie wszystkich więźniów politycznych i zaprzestania przemocy, której nadużywała władza. 18 lutego 2014 roku doszło do wypracowania wspólnej listy postulatów uczestników Majdanu. Lista była trzypunktowa:

1. Wypuszczenie więźniów politycznych.
2. Podzielenie kompetencji między parlament i prezydenta, uniemożliwiające przejęcie władzy przez którąś z gałęzi.
3. Nowe, przedterminowe wybory prezydenckie.

Tego dnia odbył się również przemarsz przez ulice, gdzie w parku Maryjskim czekała już na manifestujących blokada, która składała się z milicjantów, Berkutu i tituszek. Ci ostatni po tylu dniach protestów byli już dobrze wyszkoleni, a władza używała ich do popełniania czynów, które były zabronione funkcjonariuszom. Na skrzyżowaniu ulicy Instytuckiej z Szelkowiczną siły Berkutu strzelały do tłumu cofającego się z placu, ogień był prowadzony z dachów. Tłum cofnął się na Plac Niepodległości, gdzie miał swoje centrum. Nagrania pokazują jak tego dnia jednostki Berkut rzucają koktajlami mołotowa w namioty ludności cywilnej. Podczas wieczornego ataku służb zginęło około 20 osób.

20 lutego 2014 roku, gdy jednostki Berkutu zbliżały się do Placu Niepodległości, na którym gromadził się tłum, zostały zaatakowane kamieniami i kostką brukową. Rozległy się strzały. W pierwszym momencie żadna ze stron nie wiedziała, kto właściwie użył broni maszynowej, co skutkowało lekkim wycofaniem się służb, ponieważ myślały, iż to po stronie ludności znajduje się źródło ognia, natomiast cywile cofnęli się ze strachu, że użyto wobec nich broni palnej. Po pierwszych chaotycznych chwilach milicja wraz z Berkutem otworzyła ogień do protestujących. Materiały filmowe nagrane w tamtym czasie przez protestujących pokazują jak służby porządkowe używają broni precyzyjnej w kierunku cywilów. Strzały nie były oddawane w powietrze tylko w poszczególnych protestujących powodując rany śmiertelne. Pod ogniem znajdowali się również ci, którzy nieśli pomoc już postrzelonym, których chcieli ewakuować w celu udzielenia pomocy. Powyższe wydarzenia poskutkowały tym, że politycy opozycji poinformowali protestujących, że obecny prezydent będzie rządzić

¹² *Słownik internetowy języka ukraińskiego*, portal myslovo.com, <https://myslovo.com/?dictionary=протитишки>, [dostęp: 27.03.2024].

do grudnia 2014 roku. Ta informacja doprowadziła do zaostrzenia konfliktu na linii władza-obywatele. Przedstawiciel protestujących w obecności polityków z opozycji ze sceny oznajmił, że jeśli obecny prezydent nie zrezygnuje z piastowanego urzędu następnego dnia po przemówieniu do 10 rano, cywile zaczną używać broni przeciwko służbom porządkowym.

Nagrania z monitoringu na lotnisku z dnia 22 lutego 2014 roku pokazują jak we wczesnych godzinach porannych prezydent Janukowycz szykuje się do ucieczki z kraju samolotem. Tego samego dnia oznajmiono obywatelom, że Janukowycz zrezygnował ze stanowiska w sposób niekonstytucyjny, co oznacza, że już nigdy nie będzie pełnić tego urzędu. Rada Ukrainy postanowiła, że przedterminowe wybory zostaną przeprowadzone 25 maja 2014 roku.

Organizacja Ochrony Praw Człowieka podała, że przez 93 dni protestów w przybliżeniu zginęło 125 osób, 65 nie zostało odnalezionych, a 1890 odniosło obrażenia¹³. Po zakończeniu protestów rozwiązano jednostkę Berkut. Nowo wybrany rząd podpisał Umowę stowarzyszeniową z Unią Europejską. Prezydent Federacji Rosyjskiej Władimir Putin użyczył Janukowyczowi azylu na terenie Rosji.

Federacja Rosyjska nie była obojętna w stosunku do panujących nastrojów rewolucyjnych. W marcu 2014 roku rosyjski MSZ publikuje dokument, w którym widnieją warunki zakończenia kryzysu w Ukrainie. Są nimi między innymi: uznanie języka rosyjskiego obok ukraińskiego jako język narodowy, wolne i powszechne wybory na stanowiskach ustawodawczych i wykonawczych, oraz sformułowanie nowej Konstytucji, która by definiowała państwo ukraińskie jako federalne i neutralne¹⁴. Przedterminowe wybory prezydenckie były z perspektywy Federacji Rosyjskiej akceptowalne, ponieważ rządy Petro Poroszenki były tożsame z linią realizacji porozumień mińskich ze stroną FR. Mimo akceptacji w wyborach prezydenckich, Rosja również wyraziła poparcie w wyborach planowanych w Donbasie, co ukazało mniejszą tolerancję zachodzących proeuropejskich zmian w Ukrainie¹⁵.

¹³ *World Report 2015: Ukraine. Events of 2014*, portal hrw.org, <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/ukraine>, [dostęp: 27.03.2024].

¹⁴ A. Wierzbowska-Miazga, *Rosyjski plan wasalizacji Ukrainy*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/rosyjski-plan-wasalizacji-ukrainy>, [dostęp: 11.04.2024].

¹⁵ A. Wierzbowska-Miazga, *Moskwa wobec wyborów na Ukrainie*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-10-29/moskwa-wobec-wyborow-na-ukrainie>, [dostęp: 11.04.2024].

Walki z separatystami na wschodzie Ukrainy 2014 roku

Wybory prezydenckie w Ukrainie odbyły się 25 maja 2014 roku, wybranym w pierwszej turze na nowego prezydenta został Petro Poroszenko zyskując blisko 55% poparcia, co dawało mu trzykrotną przewagę nad pozostałymi kandydatami. Julia Tymoszenko zajmując drugie miejsce w wyborach uzyskała niecałe 13% poparcia wśród społeczeństwa. Wybory jednak nie odbywały się na terenie całego kraju. Miejscem, gdzie wcale się nie odbyły, była okupowana przez Rosję Autonomiczna Republika Krymu, miasto Sewastopol oraz większe części obwodów donieckiego i ługańskiego. Ten podział wynikał z tego, iż w ww. obwodach wybory prezydenckie mogłyby się spotkać z znacznym oporem separatystów. Stąd w obwodzie donieckim wybory przeprowadzono w 5 z 22 okręgów wyborczych, a w obwodzie ługańskim w 4 z 12 okręgach wyborczych. Mimo wykluczenia terenów okupowanych oraz wyłączonych z głosowania w wyborach oddało głos 60,3% ludności kraju¹⁶. Nowo wybrany prezydent stanął przed trudnym zadaniem w dziejach Ukrainy. Musiał doprowadzić do zażegnania kryzysu na wschodzie kraju, obwodach donieckim i ługańskim, wypracować niezależną linię polityki z Rosją, nie oddalając się od współpracy z Unią Europejską oraz odzyskać tereny tymczasowo okupowane, Autonomiczną Republikę Krymu, co uważano za niemożliwe trzymając się politycznie z zachodem oraz poprawić sytuację gospodarczą kraju, która na tamten moment była bliska upadku. Wymagania co do nowego prezydenta były duże. Entuzjazm względem głowy państwa w miarę niepowodzeń mógł bardzo szybko tonieć.

Powstanie Donieckiej Republiki Ludowej (DRL) oraz Ługańskiej Republiki Ludowej (ŁRL) miało miejsce w kwietniu 2014 roku. Te wydarzenia zapoczątkowały tak zwaną „operację antyterrorystyczną” wymierzoną przez rząd Ukrainy w prorosyjskich separatystów. Ruchy separatystyczne dążyły do przyjęcia w strefę rosyjskich wpływów wyżej wymienionych obwodów, a ich miejscowym celem było rozwijanie potencjału militarnego, który umożliwi im osiągnięcie politycznych celów.

Po zakończeniu rewolucji, która miała miejsce w stolicy Ukrainy, Rosja przystąpiła do destabilizacji sytuacji we wschodniej części Ukrainy początkowo

¹⁶ A. Wierzbowska-Miazga, T. A. Olszański, *Poroszenko prezydentem Ukrainy*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-05-28/poroszenko-prezydentem-ukrainy>, [dostęp: 09.05.2024].

szerząc prorosyjską propagandę. Jako iż obwody doniecki i ługański były zamieszkiwane przez rosyjskojęzycznych obywateli Ukrainy, propaganda trafiała na podatny grunt, co przyczyniło się do fali protestów. Prorosyjskie nastroje przyczyniły się do utworzenia dwóch samozwańczych republik na wschodzie Ukrainy. Żadne z głosowań dotyczące proklamacji wyżej wymienionych terenów nie przebiegło w sposób demokratyczny, dlatego nie są uznawane na arenie międzynarodowej za legalne. Proklamacja przyczyniła się do powstania grup separatystycznych walczących fizycznie o „państwowość” regionów. Administracja republik nie prowadziła zaawansowanych działań, główny wysiłek był skierowany na rozwiązywanie doraźnych problemów, którymi zajmowały się już istniejące struktury, w których pracowali ci sami pracownicy, co przed przewrotem. Główny wysiłek był skierowany na militaryzację regionu i walkę o strefy wpływów. Względny porządek i jednolitość dążeń w DRL była przeciwnością organizacji ŁRL. ŁRL nie radziła sobie tak sprawnie jak jej doniecki odpowiednik, władze lokalne miały spreczne interesy z przebywającymi tam bojownikami, co prowadziło do braku porozumienia i zachwiania stabilności regionu. Dodatkowo na terenie ŁRL dużym utrudnieniem byli Kozacy, którzy nie zgadzali się z obraną polityką – różniły ich kwestie ideologiczne i finansowe przez co stanowili duży opór w jednostronnych dążeniach regionu. Bojówki przebywające na terenie obwodu ługańskiego również nie podlegali pod jedno „dowodzenie” co stanowiło kolejne utrudnienie z racji braku subordynacji w prowadzeniu walk. Głównym czynnikiem gwarantującym trwanie separatystycznego oporu we wschodniej Ukrainie była Rosja i udzielone przez nią wsparcie. Kluczowym ruchem ze strony rosyjskiej było otwarcie około 400-kilometrowego odcinka granicy, przez który płynęła regularna pomoc finansowa, materialna, zbrojna oraz kadrowa. Główne siły przeznaczone do walki z ukraińskim wojskiem w czasie, gdy nie były prowadzone intensywne walki, grupowały się poza granicami Ukrainy, na terytorium Rosji, co pozwalało w opinii publicznej oraz propagandzie przedstawiać wydarzenia w okupowanych obwodach jako oddolną inicjatywę mieszkańców danego regionu¹⁷.

Do rangi mitu narodowego Ukrainy urosły wydarzenia z bitwy o donieckie lotnisko. Broniących lotniska żołnierzy i ochotników nazwano Cyborgami,

¹⁷ T. Piechal, *Republiki wojenne w Donbasie rok po wybuchu konfliktu*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-06-17/republiki-wojenne-w-donbasie-rok-po-wybuchu-konfliktu>, [dostęp: 09.05.2024].

ponieważ w bardzo trudnych warunkach i stosunkowo małą grupą, stawiali opór przez ponad 240 dni znacznie liczniejszym i lepiej wyszkolonym separatystom zaopatrywanym przez Rosjan. Bitwa o lotnisko trwała od 26 maja 2014 roku do 22 stycznia 2015 roku, dokładnie 242 dni. Zakończyła się dopiero, gdy nowy i stary terminal donieckiego lotniska został całkowicie zniszczony, stąd mowa w ukraińskim społeczeństwie, że „cyborgi przeżyły – beton nie”. Bojownicy z Donieckiej Republiki Ludowej kilka dni po rozpoczęciu Antyterrorystycznej Operacji (ATO¹⁸) we wschodniej Ukrainie wywiesili flagę obwodu donieckiego na lotnisku. Mimo tego incydentu do 25 maja 2014 roku lotnisko funkcjonowało normalnie i obsługiwało loty międzynarodowe. Dzień później, 26 maja 2014 roku ukraińskie siły specjalne w zaledwie kilka godzin przejęły całe lotnisko i kontrolowały z powodzeniem ten teren przez całe lato. Momentem nasilenia się walk była jesień. Cały wrzesień prorosyjscy bojownicy ostrzeliwali teren lotniska z wyrzutni rakietowych Grad, które dostali od Rosji, licząc na to, że wkrótce zostanie ono „odzyskane” przez separatystów. Mimo tak zmasowanego ataku rakietowego ukraińskie pozycje były w dalszym ciągu niezdobyte. Wtedy to użyto pierwszy raz określenia „Cyborgi”, padło ono na portalu Facebook przez jednego z bojowników strony separatystycznej, a wpis miał treść „Nie wiem, kto do cholery broni lotniska w Doniecku, ale od trzech miesięcy nie jesteśmy w stanie ich wybić. Próbowali je szturmować, ale oberwaliśmy, więc się wycofaliśmy. [...] Nie wiem, kto tam siedzi, ale to nie ludzie – to cyborgi”¹⁹. W grudniu 2014 roku doszło do zniszczenia starego terminalu co zmusiło ukraińskich ochotników do wycofania się do nowego terminalu. Nowe pozycje nie były długo zajmowane, ponieważ 8 grudnia 2014 roku oba terminale były już prawie całkowicie zniszczone, mimo to wojska ukraińskie dalej się broniły. Z nowym rokiem nastąpiła eskalacja, ewakuowanie rannych i dostarczanie zaopatrzenia mogło odbywać się już tylko nocą, ponieważ za dnia bojownicy ostrzeliwali każdy pojazd obrońców co znacznie utrudniało zaopatrzenie logistyczne obrońców. W drugiej połowie stycznia 2015 roku zaczęła się nowa fala ataków na lotnisko. Po takim osłabieniu pozycji ukraińskich, bojownikom udało się dostać na teren lotniska i walki toczyły się w budynkach,

¹⁸ ukr. Територія проведення антитерористичної операції – АТО.

¹⁹ Tekst oryginalny: Я, блін, не знаю, хто захищає Донецький аеропорт, але ми їх вже три місяці вибити не можемо. Спробували штурмувати – нам таких вломили – ми відійшли... Я не знаю, хто там сидить, але це не люди – це кіборги, portal vk.com, https://m.vk.com/wall-33065250_298856, [dostęp: 09.05.2024].

co skutkowało zajęciem części terminalu przez prorosyjskich bojowników. 19 stycznia 2015 roku został wysadzony sufit między piętrami przez bojowników co spowodowało przysypanie gruzami obrońców lotniska. W nocy z 20 na 21 stycznia 2015 roku warunki pogodowe – gęsta mgła – pozwoliły części ukraińskich ochotników wydostać się z terenu walk²⁰. 22 stycznia 2015 roku ocalali obrońcy lotniska już nie mieli czym się bronić więc opuścili terminal, wielu rannych i tych, którym nie udało się uciec trafiło do niewoli, w której część z nich została poddana torturom i zginęła, a za te tortury odpowiadał Arseniy Pavlov pseudonim „Motorola”²¹. Przez 242 dni obrony lotniska zginęło około 200 ukraińskich obrońców, 500 zostało rannych. Największe straty obrońcy ponieśli między 18 a 21 stycznia 2015 roku, kiedy to w wybuchu zginęło 58 żołnierzy.

Do walk z separatystami było dużo chętnych Ukraińców, co zaowocowało utworzeniem ochotniczych oddziałów. Jednym z nich i cały czas rozwijającym się jest dawny batalion, następnie pułk (wrzesień 2014 roku), a od czerwca 2015 roku – brygada Azov. Początkowo była to jednostka policji patrolowej do zadań specjalnych MSW Ukrainy. W czerwcu 2014 roku doszło do wyzwolenia Mariupola przez ochotników z Azov. Jesień, a dokładnie wrzesień 2014 roku to przełom dla batalionu, ponieważ został rozbudowany do rozmiarów pułku wchodząc w skład Gwardii Narodowej Ukrainy. W czasie trwania ATO jednostka Azov brała udział w siłach szybkiego reagowania i patrolach na całym terytorium „operacji antyterrorystycznej” we wschodniej Ukrainie²². Batalion w 2014 roku posiadał już pewne sukcesy w bojowych epizodach. Głównym miejscem operacyjnym był Mariupol. Już 7 maja 2014 roku wzięto do niewoli dwóch prorosyjskich bojowników, jednym z nich był Ihor Hakimzianow, samowznaczy minister obrony Donieckiej Republiki Ludowej. Natomiast 12 czerwca 2014 roku przez ochotników z batalionu został zatrzymany jeden

²⁰ К. Чернявська, *Кіборги: Як українські військові 242 дні тримали оборону Донецького аеропорту*, portal web.archive.org, https://web.archive.org/web/20210131093722/https://zik.ua/news/2020/01/16/tse_ne_liudy_yak_ukrainski_viiskovi_242_dni_trymaly_oboronu_aeroportu_955177, [dostęp: 09.05.2024].

²¹ *Update: Russian Arseniy Pavlov, a.k.a. 'Motorola', killed in Donetsk blast; Kremlin separatists blame Kyiv*, portal kyivpost.com, <https://www.kyivpost.com/post/7440>, [dostęp: 09.05.2024].

²² *About AZOV*, portal supportazov.com, <https://www.supportazov.com/en/about>, [dostęp: 09.05.2024].

z przywódców DRL Oleksandr Fomenko. Dzień później z niewielkimi stratami w ukraińskich szeregach – 4 rannych, odbito Mariupol od separatystów, wśród których straty były o wiele większe, wyniosły 3 zabitych, 17 rannych i 38 zatrzymanych. Jednostka współpracowała z jednostkami liniowymi armii ukraińskiej.

Walki we wschodniej Ukrainie to również katastrofa lotnicza samolotu linii Malaysia Airlines z dnia 17 lipca 2014 roku, która miała miejsce nad miejscowością Hrabowe, która była na terytorium kontrolowanym przez separatystów wspieranych przez Rosję. Przyczyną katastrofy była rakietą wystrzelona przez prorosyjskich separatystów z wyrzutni przeciwlotniczej Buk M1, najprawdopodobniej z okolic miasta Torez. Reakcja na te wydarzenie ze strony Ukrainy była bardzo szybka. Szybko przedstawiono dowody, że samolot był obiektem ataku terrorystycznego ze strony prorosyjskich separatystów. Służba Bezpieczeństwa Ukrainy pięć godzin po zdarzeniu opublikowała rozmowę telefoniczną między Igorem Bezlerem, przedstawicielem separatystów, a Wasilijem Gieraninem, generałem GRU, które potwierdziły odpowiedzialność za zestrzelenie samolotu przez prorosyjskich bojowników. Prezydent Ukrainy zapowiedział powołanie międzynarodowej komisji śledczej, która miała obejmować również ekspertów z Rosji. Wstrzymano działania wojenne w promieniu 20 kilometrów od miejsca katastrofy, by dać ekspertom miejsce do pracy. Rosja domagała się przeprowadzenia niezależnego śledztwa równocześnie obarczając winą za katastrofę rząd Ukrainy, twierdząc, że całe zdarzenie nie miałooby miejsca, gdyby nie prowadzono działań militarnych na wschodzie i apelowano o zawieszenia broni oraz wznowienie negocjacji pokojowych. Początkowo siły prorosyjskie przyznały się do zestrzelenia samolotu. Natomiast gdy dowiedziano się, że był to samolot pasażerski, a nie wojskowy An-26, zaczęto wycofywać się z początkowych zeznań i winę zrzucać na Ukrainę. Mimo tragedii Rosja nie przestała wspierać separatystów dostawami sprzętu oraz siłą ludzką, a Ukraina nie zawiesiła operacji antyterrorystycznej wymierzonej w agresorów²³. To wydarzenie łączy się również z jednym z największych, jak nie największym atakiem dezinformacji w historii Ukrainy, ponieważ w przeciągu 3 dni powstaje ponad 110 tysięcy tweetów osądających Ukrainę o atak na samolot.

²³ K. Chawryło, P. Żochowski, T. Iwański, *Konflikt w Donbasie po zestrzeleniu malezyjskiego samolotu*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-07-23/konflikt-w-donbasie-po-zestrzeleniu-malezyjskiego-samolotu>, [dostęp: 09.05.2024].

Aneksja Krymu przez Federację Rosyjską i międzynarodowa reakcja

Wraz z przejściem w roku 2012 po raz kolejny prezydentury przez Władimira Putina, dało się wyraźnie zauważyć większą agresywność Rosji w polityce zagranicznej. Celem Rosji stała się próba stworzenia nowego ładu geopolitycznego, a co za tym idzie wzrostu znaczenia Federacji Rosyjskiej i chęć obniżenia pozycji USA. Putin w zasadzie nigdy nie krył swojego stosunku do Zachodu. W jego postawie wobec partnerów politycznych widać było, że nie może pogodzić się z upadkiem ZSRR. Widać wyraźnie, jak sytuacja ta od początku kariery politycznej Putina wywierała ogromne piętno. I paradoksalnie, zamiast z czasem tracić na znaczeniu, niestety wciąż przybiera na sile. Dało się to zauważyć w inauguracyjnym przemówieniu po ponownym objęciu prezydentury w 2012 roku, kiedy to Putin dał do zrozumienia, że zamierza wprowadzić radykalne zmiany, z odbudową mocarstwowej pozycji Rosji, jako zadaniem naczelnym. W jego przemówieniach wielokrotnie padało stwierdzenie, że Rosja była i pozostanie mocarstwem²⁴.

Choć plany przejścia Krymu prawdopodobnie istniały już wcześniej, to za aktywną fazę agresji rosyjskiej należy uznać zajęcie Sewastopola na Półwyspie Krymskim, w momencie, gdy prezes administracji państwowej miasta Jatsuba podał się do dymisji. Władze Ukrainy nie wyznaczyły następcy, co wytworzyło swego rodzaju próżnię. Zostało to natychmiast wykorzystane przez Rosję. Już 23 lutego 2014 roku na placu Nachimowa zgromadził się przeszło tysięczny tłum, który wybrał na „mera” obywatela rosyjskiego – Aleksieja Czałego. Nocą z 26 na 27 lutego 2014 roku została również przejęta siedziba Rady Ministrów Krymu. Dokonali tego uzbrojeni rosyjscy żołnierze, podszywając się pod ukraińską jednostkę specjalną „Berkut”. Wówczas to nastąpiło przejście broni z magazynów oddziałów krymskiej milicji. Rosyjscy Kozacy, którzy tego dokonali byli przedstawiani w mediach jako „samoobrona krymska”. Podobnie jak w przypadku magazynów, „samoobrona krymska” postąpiła z lotniskami i dworcami. Wszystkie ukraińskie jednostki wojskowe na półwyspie zostały zablokowane, Ukraińcom zaś zaproponowano złożenie przysięgi na wierność Federacji Rosyjskiej. Aktywistom proukraińskim na Krymie grożono, a w pojedynczych przypadkach dochodziło do porwań. W razie stawiania oporu grożono Tatarom Krymskim nowymi deportacjami. Do tego lokalni

²⁴ Z. Błażewicz, P. Krzykowski, M. Żyła, *Półwysep Krymski – strategiczny element relacji rosyjsko-ukraińskich*, Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa 2018, s. 135.

etniczni Rosjanie wyrażali swoje niezadowolenie, gdyż ludność tubylcza miała więcej praw własności zgodnie z międzynarodowymi standardami. W ciągu 25 lat liczba Tatarów Krymskich na półwyspie wzrosła z 12% do 20% i byli to zdecydowani zwolennicy pozostania pod rządami Ukrainy. W postamajdańskiej rzeczywistości w Kijowie, już po ucieczce Janukowycza, parlament uchylił ustawę „O zasadach polityki języka państwowego” z 2012 roku. Następnie w wyniku polityki dezinformacyjnej Rosji i uruchomienia propagandy rosyjskiej, szerzono pogłoski o ucisku ludności rosyjskojęzycznej. Wysuwano też postulat „niesienia braterskiej pomocy rodakom”. Specyficzna retoryka Putina nazywała Rosjanami wszystkich tych, którzy uważali się za Rosjan, lub których Kreml tak nazywał. W rzeczywistości ponad 58% ludności Krymu to Rosjanie, którzy w większości posiadają jednocześnie paszport ukraiński i rosyjski²⁵.

Kolejnym krokiem Rosji było przeprowadzenie nielegalnego referendum w dniu 16 marca 2014 roku na terytorium wydzielonego miasta Sewastopol i Autonomicznej Republiki Krymu. W wyniku referendum, w którym frekwencja wyniosła 83,1%, aż 96,8% głosujących miało rzekomo wypowiedzieć się za przyłączeniem do Federacji Rosyjskiej jako podmiotów federacji. Same wyniki referendum nie miały większego znaczenia. Stanowiły jedynie przykrywkę do i tak już podjętej przez Putina decyzji o oderwaniu Krymu od Ukrainy. W Moskwie 18 marca 2014 roku proklamowano aneksję Krymu do Federacji Rosyjskiej – dwóch wnioskujących podmiotów: Sewastopola i Autonomicznej Republiki Krymu. Kijów nie uznał tej decyzji. Nie mógł się pogodzić z taką stratą, gdyż Krym miał dla Ukrainy niezwykle znaczenie militarne, geopolityczne, ale i ekonomiczne. Jednym z najważniejszych znaczeń dla państwa była infrastruktura portowa wykorzystywana do eksportu produktów rolnych. Dla samej Federacji Rosyjskiej aneksja Krymu przyniosła dwojakie znaczenie. W polityce wewnętrznej był to niewątpliwie sukces propagandowy. W stosunkach międzynarodowych nie przyniósł większych korzyści, a także wiązał się z kosztami politycznymi, gdyż od tej pory Rosja zyskała wizerunek kraju nieprzewidywalnego i bardzo niebezpiecznego. Poniosła też spore koszty finansowe. Krym był bowiem uzależniony od Ukrainy od dostaw wody na cele rolnicze i przemysłowe aż w 75-80% i energii elektrycznej w 80-85%. Również

²⁵ *Rosyjska polityka wobec Krymu (1991-2019)*, Tygodnik Spraw Obywatelskich, t. 23, nr 75, Łódź, 2021, portal instytutprawobywatelskich.pl, <https://instytutprawobywatelskich.pl/ro-syjska-polityka-wobec-krymu-1991-2019>, [dostęp, 05.06.2024].

dostawy gazu ziemnego miały dla niektórych przedsiębiorstw znaczenie, jednak Krym w 80% był w stanie pokryć większość zapotrzebowania na gaz we własnym zakresie²⁶.

To, jak świat zareagował na aneksję Krymu przez Rosję, pokazuje jak bardzo podzielona jest międzynarodowa scena polityczna. Okazało się, że nie wszyscy potępiли Federację Rosyjską. Państwa Zachodu, zwłaszcza USA i kraje Unii Europejskiej nie szczędziły słów potępienia, zaś po stronie Rosji opowiedziały się państwa BRICS (Brazylia, Indie, Chiny i RPA) oraz państwa rozwijające się. Mimo ogromnej presji ze strony państw Zachodu, grupa państw BRICS stanowczo stanęła za Rosją, stając się jej głównym partnerem²⁷.

Dla Ukrainy zaczął się zupełnie nowy etap. Z jednej strony była ona wspierana międzynarodowym pakietem pomocy finansowej w celu zaspokojenia pilnych potrzeb, a z drugiej strony musiała bez przerwy odpierać hybrydowe działania Rosji na Krymie. Przyjmując wsparcie z jakim wystąpili ministrowie spraw zagranicznych Unii Europejskiej, Ukraina przystąpiła do przeprowadzenia reform. Miały one na celu ustabilizowanie gospodarki, a w szczególności poprawę warunków życia ludności. Komisja Europejska wysłała naprzeciw potrzebom obywateli Ukrainy i widząc problemy finansowe z jakimi się mierzy, ogłosiła 5 marca 2014 roku przyznanie 11 mln euro jako pomocy finansowej na walkę z korupcją, reformowaniem sądownictwa, przeprowadzenie reform konstytucyjnych i wyborczych, poprawę klimatu biznesowego i reformy administracji publicznej i decentralizację²⁸.

Akty ratyfikacyjne traktatu o przyjęciu Krymu zostały podpisane przez Putina 21 marca 2014 roku. Zaistniała sytuacja zaczęła budzić grozę i państwa Zachodu uświadomiły sobie skalę niebezpieczeństwa dalszego rozwoju rewizjonistycznej polityki Putina. Próbowano uzmysłwić prezydentowi Federacji Rosyjskiej jak błędną jest decyzja podjęta wobec Krymu i uzmysłwić mu niedopuszczalność takich działań we współczesnym świecie. Pierwszym krokiem wykluczającym Putina z grona postaci decyzyjnych, było podjęcie postanowienia o ograniczeniu (bez Rosji) szczytu G7 w Brukseli zamiast zaplanowanego wcześniej szczytu G8 w Soczi. Decyzję tę podjęto jednogłośnie 24 marca 2014

²⁶ T. A. Olszański, A. Sarna, A. Wierzbowska-Miazga, *Konsekwencje aneksji Krymu*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/konsekwencje-aneksji-krymu>, [dostęp: 05.06.2024].

²⁷ Z. Błażewicz, P. Krzykowski, M. Żyła, *Półwysep Krymski ...*, dz. cyt., s. 187.

²⁸ Tamże.

roku podczas szczytu ds. bezpieczeństwa nuklearnego w Hadze. Był to wyraźny sygnał dla Putina, że jego zachowania są niezgodne z systemem wartości, na którym opiera się w swojej działalności G8. Nie wykluczono wówczas Federacji Rosyjskiej definitywnie z G8, nie zawieszono całkowicie jej udziału, a jedynie poinformowano o zmianie miejsca przeprowadzenia szczytu²⁹.

Federacja Rosyjska w momencie aneksji Krymu złamała wszelkie zasady, jakie do tej pory panowały w relacjach NATO-Rosja. Po pierwsze pogwałciła relacje wpisane w Akcie z 1997 roku stanowiącym o wzajemnych stosunkach, współpracy i bezpieczeństwie. Po drugie naruszyła deklarację rzymską z 2002 roku. Na swoim znaczeniu stracił też zapis z 2010 roku w Koncepcji strategicznej Sojuszu o dążeniu do prawdziwie strategicznego partnerstwa z Rosją. Przyłączenie Krymu do Federacji Rosyjskiej miało jeszcze inny wymiar polityczny niż wojna z Gruzją z 2008 roku. Utrwalony został wizerunek Rosji jako kraju, który zabezpiecza swoje wpływy przy użyciu siły. Państwa NATO stanęły przed trudnym zadaniem określenia na nowo swojego stosunku do Federacji Rosyjskiej³⁰.

Podsumowanie

Działania Federacji Rosyjskiej w 2014 roku wynikały z wewnętrznej sytuacji Ukrainy, do której doszło na przełomie 2013 i 2014 roku, gdy ruchy społeczne, proeuropejskie, wygrały w starciu z władzą prokremlowską, co wywołało agresywną postawę Władimira Putina i spowodowało działania separatystyczne we wschodniej Ukrainie oraz przejęcie Krymu. Tym samym równoległe z aneksją Krymu w 2014 roku Rosja kontynuowała próby przejmowania kontroli nad kolejnymi obszarami w południowo-wschodniej Ukrainie. Rosja swoje wojskowe działania we wschodniej Ukrainie starała się ukrywać i to w tym okresie powstało powiedzenie „zielone ludziki” odnoszące się do żołnierzy w mundurach bez oznaczeń wojskowych i narodowych. Ton wystąpienia prezydenta Putina, podczas którego ogłaszał przyłączenie Krymu do Rosji, podkreślał, że jego kraj będzie realizował drogę interwencji w Ukrainie. Oskarżył władze Ukrainy o faszyzm i zaapelował do mieszkańców tego kraju

²⁹ O. Podvorna, *Wspólnota zachodnia wobec rozwiązywania konfliktu na Ukrainie*, Wschód Europy, t. 1, nr 2, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2015, s. 183-210.

³⁰ J. Durkalec, *NATO a Rosja po aneksji Krymu: więcej odstraszenia, koniec z partnerstwem*, Biuletyn PISM, nr 35(1147), 2014, s. 1.

by wzięli władzę w swoje ręce i zrobili porządek, dając do zrozumienia, że będą mieli poparcie Rosji.

W przypadku obwodów donieckiego i ługańskiego rosyjskim separatyzm nie udało się zajęcie całych ich obszarów, tylko fragmenty. Tym samym przyłączenie całego Krymu bez walk i oporu ze strony Ukrainy został w Rosji propagandowo przyjęty jako sukces, przekładając się na realne poparcie dla Władimira Putina w społeczeństwie i w rosyjskich elitach. Wynikało to z faktu, że Rosja i Rosjanie zawsze mieli szczególny sentyment do Półwyspu Krymskiego. Było to uwarunkowane historycznymi względami posiadania tego półwyspu przez Rosję oraz funkcjonowania Floty Czarnomorskiej z siedzibą w Sewastopolu od lat 80. XVIII wieku. Kiedy więc ZSRR upadł, a Krym pozostał pod rządami Ukrainy, Rosja zrobiła wszystko by gro floty zostało w jej rękach oraz by można było dzierżawić port w Sewastopolu podtrzymując tradycje. Natomiast aneksja Krymu w międzynarodowych stosunkach przedstawiła Rosję jako kraj niebezpieczny i nieobliczalny, jednocześnie wskazując krajom Zachodu, że trzeba reagować na jej mocarstwowe zapędy.

Literatura

1. Błażewicz Z., Krzykowski P., Żyła M., *Półwysep Krymski – strategiczny element relacji rosyjsko-ukraińskich*, Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa 2018.
2. Dobrowolski W., *Ruch Azowski*, Wydawnictwo Capital, Warszawa 2020.
3. Durkalec J., *NATO a Rosja po aneksji Krymu: więcej odstraszania, koniec z partnerstwem*, Biuletyn PISM, nr 35(1147), 2014.
4. Podvorna O., *Wspólnota zachodnia wobec rozwiązywania konfliktu na Ukrainie*, Wschód Europy, t. 1, nr 2, UMCS Lublin, 2015, s. 183-210.

Netografia

1. *About AZOV*, portal supportazov.com, <https://www.supportazov.com/en/about>, [dostęp: 09.05.2024].
2. Chawryło K., Żochowski P., Iwański T., *Konflikt w Donbasie po zestrzeleniu malezyjskiego samolotu*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-07-23/konflikt-w-donbasie-po-zestrzeleniu-malezyjskiego-samolotu>, [dostęp: 09.05.2024].

3. *Co warto wiedzieć o Rewolucji Godności w Ukrainie*, portal ukraine.net, <https://ukrainer.net/co-warto-wiedziec-o-rewolucji-godnosci-w-ukrainie>, [dostęp: 03.06.2024].
4. *Euromajdan. Bohaterowie i symbole ukraińskich rewolucji*, portal rp.pl, <https://www.rp.pl/plus-minus/art10641961-euromajdan-bohaterowie-i-symbole-ukrainskich-rewolucji>, [dostęp: 27.03.2024].
5. *Kalendarium zdarzeń na Ukrainie*, portal polskieradio.pl, <https://reportaz.polskieradio.pl/artykul/1058868,Kalendarium-zdarzen-na-Ukrainie>, [dostęp: 03.06.2024].
6. Konończuk W., *Ukraina rezygnuje z podpisania umowy stowarzyszeniowej w Wilnie: przyczyny i implikacje*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-11-27/ukraina-rezygnuje-z-podpisania-umowy-stowarzyszeniowej-w-wilnie>, [dostęp: 27.03.2024].
7. Konończuk W., Olszański T. A., *Eskalacja sytuacji w Kijowie*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-01-22/eskalacja-sytuacji-w-kijowie>, [dostęp: 27.03.2024].
8. Konończuk W., Olszański T. A., *Parlament Ukrainy przyjmuje część ustaw europejskich*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2013-09-25/parlament-ukrainy-przyjmuje-czesc-ustaw-europejskich>, [dostęp: 03.06.2024].
9. Olszański T. A., Sarna A., Wierzbowska-Miazga A., *Konsekwencje aneksji Krymu*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/konsekwencje-aneksji-krymu>, [dostęp: 05.06.2024].
10. Piechal T., *Republiki wojenne w Donbasie rok po wybuchu konfliktu*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-06-17/republiki-wojenne-w-donbasie-rok-po-wybuchu-konfliktu>, [dostęp: 09.05.2024].
11. *Rosyjska polityka wobec Krymu (1991-2019)*, Tygodnik Spraw Obywatelskich, t. 23, nr 75, Łódź, 2021, portal instytutprawobywatelskich.pl, <https://instytutprawobywatelskich.pl/rosyjska-polityka-wobec-krymu-1991-2019>, [dostęp: 05.06.2024].
12. *Słownik internetowy języka ukraińskiego*, portal myslovo.com, <https://myslovo.com/?dictionary=простітутки>, [dostęp: 27.03.2024].
13. *Update: Russian Arseniy Pavlov, a.k.a. 'Motorola,' killed in Donetsk blast; Kremlin separatists blame Kyiv*, portal kyivpost.com, <https://www.kyivpost.com/post/7440>, [dostęp: 09.05.2024].

14. Wierzbowska-Miazga A., *Moskwa wobec wyborów na Ukrainie*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-10-29/moskwa-wobec-wyborow-na-ukrainie>, [dostęp: 11.04.2024].
15. Wierzbowska-Miazga A., *Rosyjski plan wasalizacji Ukrainy*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-03-19/rosyjski-plan-wasalizacji-ukrainy>, [dostęp: 11.04.2024].
16. Wierzbowska-Miazga A., Olszański T. A., *Poroszenko prezydentem Ukrainy*, portal osw.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2014-05-28/poroszenko-prezydentem-ukrainy>, [dostęp: 09.05.2024].
17. *World Report 2015: Ukraine. Events of 2014*, portal hrw.org, <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/ukraine>, [dostęp: 27.03.2024].
18. Чернявська К., Кіборги: Як українські військові 242 дні тримали оборону Донецького аеропорту, portal web.archive.org, https://web.archive.org/web/20210131093722/https://zik.ua/news/2020/01/16/tse_ne_liudy_yak_ukrainski_viiskovi_242_dni_trymaly_oboronu_aeroportu_955177, [dostęp: 09.05.2024].
19. *Евромайдан – слово года, и не только в Украине*, portal gazeta.ua, https://gazeta.ua/ru/articles/mova-zavtra/_evromajdan-slovo-goda-i-ne-tolko-v-ukraine/535204, [dostęp: 03.06.2024].
20. *Першим вбитим на майдані був львів'янин Юрій Вербицький*, portal tvoemisto.tv, https://tvoemisto.tv/news/pershym_vbytym_na_madani_buv_lvivyanyn_yuriy_verbytskyy_127028.html, [dostęp: 27.03.2024].
21. *Політичні перевертні: хто з сучасних нардепів голосував за диктаторські закони 16 січня?*, portal vybory.pravda.com.ua, <https://vibory.pravda.com.ua/news/2018/01/17/7149553>, [dostęp: 27.03.2024].